

Çocukların Problemlili İnternet Kullanımı ve Depresyon Düzeyleri ile Annelerin Psikolojik Sağlamlığı Arasındaki İlişki

Relationship Between Problematic Internet Use and Depression Levels in Children and Their Mothers' Psychological Resilience

© Havva Merve Bektaş¹, © Bengisu Nehir Aydın²

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Mehmet İpgin İlkokulu, İstanbul, Türkiye

²Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Amaç: Bu çalışmada çocuklarda problemlili internet kullanımı ile depresyon düzeyleri ve annelerin psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma İstanbul ilindeki 384 üçüncü, dördüncü sınıf öğrencisi ve annesi ile yürütülmüştür. Çocuklara; "sosyodemografik bilgi formu", "çocuklar için depresyon ölçeği", annelere; "sosyodemografik bilgi formu", "aile-çocuk internet bağımlılığı ölçeği", "kısa psikolojik sağlamlık ölçeği" uygulanmıştır.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre, çocuklardaki depresyon ile annelerin psikolojik sağlamlıklarının çocukların problemlili internet kullanımı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada kadınların psikolojik sağlamlıkları, çocukların depresyon düzeyleri ve internet bağımlılıkları çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermektedir. Elde edilen korelasyon ve regresyon bulguları sonucunda annelerin psikolojik sağlamlıklarının çocukların internet bağımlılıklarını olumsuz yönde ve anlamlı olarak yordadığı, depresyonun ise internet bağımlılığını olumlu yönde ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç: Çocuklarda artan internet kullanımı ile ilgili çalışma yapılmasının önemine, internet bağımlılığı değerlendirilirken depresyonun da göz önünde bulundurulmasına ve annelerin psikolojik sağlamlıklarının çocukların iyi olmalarındaki etkisine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, depresyon, psikolojik sağlamlık

Objectives: This research aims to reveal the relationship between problematic internet use by children, their depression levels and their mother's psychological resilience.

Materials and Methods: This study consists of 384 3rd and 4th grade elementary students and their mothers who live in İstanbul. The children completed sociodemographic information form and the children's depression inventory, the mothers completed "sociodemographic information form", "family-child internet addiction form" and "brief psychological resilience scale".

Results: According to the results, maternal psychological resilience and children's problematic internet use are correlated. The mothers' psychological resilience, the children's depression levels, and problematic internet use were differentiated by different variables. According to the correlation and regression analysis, the mothers' psychological resilience predicted their children's problematic internet use negatively while the depression level of children predicts internet addiction positively.

Conclusion: This study highlighted the importance of research on problematic internet use in children, the consideration of depression when evaluating internet addiction, and the effect of the psychological resilience of mothers on the well-being.

Keywords: Internet, depression, psychological resilience

Giriş

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında bilgisayar, internet ve bilgisayar oyunlarının kullanım sıklığının arttığı çeşitli çalışmalarda belirtilmektedir.¹⁻³ Bu veriyi 2020 yılında

evlerdeki internet erişiminin %90,7'ye ulaştığını ve on bir yılda % 60,7'lik bir artış olduğunu belirten Türkiye İstatistik Kurumu araştırması da desteklemektedir. Çocukların internet kullanımı ile ilgili pek çok sebep vardır. Bunların başlıcalarının; okul ve ders kapsamında ve bu kapsamın dışında bilgiye ulaşma,

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Bengisu Nehir Aydın, Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Tel.: +90 505 696 45 78 E-posta: bnaydin@gmail.com ORCID: orcid.org/0000-0003-2920-3920

Geliş Tarihi/Received: 10.08.2022 Kabul Tarihi/Accepted: 08.01.2024

Copyright © 2024 Yazar. Türkiye Çocuk ve Gençlik Psikiyatrisi Derneği adına Galenos Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmış, açık erişimli bir makaledir.

özellikle boş vakitlerinde eğlenmek amaçlı oyunlar oynama, kişisel çevreleri ve dünya ile olan haberleşmeyi sağlama olduğu söylenebilmektedir.¹ Bazı durumlarda ise internet kullanımı kontrolden çıkarak patolojik bir boyuta ulaşmaktadır. Kişiler gün içinde yerine getirmeleri gereken sorumlulukları yerine getiremez boyuta gelir ve yaşamlarının seyri zarar görürse burada internetin patolojik kullanımından bahsedilebilmektedir.⁴ Caplan'a⁵ göre internetin aşırı kullanımıyla birlikte kişileri bekleyen bazı riskler vardır. Bu riskler gruplandırıldığında biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden olumsuzlukların yaşanması beklenmektedir. Ögel⁶, çalışmasında aşırı internet kullanımının beraberinde sosyal izolasyonu getirdiğinden bahsetmektedir. Bunun dışında, uzun süreli ekran başında durmanın sonucu oluşan hareketsizlikle birlikte duruş bozuklukları, görme bozuklukları, fiziksel etkinliğin azalması kaynaklı kilo problemleri görülmektedir.⁷

Depresyon ve internet kullanımının ilişkili olduğunu belirten çalışmalar da bulunmaktadır. Young ve Rogers⁸ yaptıkları çalışmada internet bağımlılığı olduğu tespit edilen kişilerde depresyonun da görülme sıklığının arttığından bahsetmektedirler. Günümüzde de yetişkin depresyonu kadar ele alınmayan bir konu olan çocuk depresyonunun belirtilerinin erken yaşlarda da ortaya çıktığı artık bilinen bir gerçektir.⁹ Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5'e göre depresyon tanısı konurken kişide üzüntü, umutsuzluk ve boşluk hissini barındıran çökkün duygu durumu aranacağını belirtilmektedir.¹⁰ Ancak çocuklara depresyon tanısı konma süreci ile erişkinlerdeki süreç, ortaya çıkması beklenen belirtiler açısından farklılık göstermektedir.¹¹ Depresyonda olan çocuklarda ortak olarak çevrelerinde olan, onları da mutlu etmesi beklenen olumlu olaylara karşı ilgisiz kalmaları ve hatta bu durumlarda dahi mutsuz olmaları gözlenen belirtilerdendir.¹² Depresif belirtiler görülen çocuklarda mantık dışı düşünceler vardır.¹³ Davranışsal boyuta bakıldığında ise aşırı hareketlilik, zarar verici ve kural dışı davranışlar ortaya koyma, bunların dışında içe kapanma da çocuk depresyonunda görülen belirtilerdendir.¹⁴

Kobasa'ya¹⁵ ve Greene'e¹⁶ göre, yaşanan riskli, stresli durumlarla baş etme gücü yüksek ve başlangıçtaki sağlıklı durumuna kolayca dönme olarak adlandırılabilir bir kavram olan psikolojik sağlık, yaşanan olumsuz olaylar karşısında insanlar tarafından verilen tepkileri anlamayı kolaylaştırabilmektedir. Çocuklarda görülen depresyon annelerin psikolojik sağlığı ile ilişkilidir.¹⁷ Öteyandan çocuklardaki internet kullanımına yönelik geliştirilen bağımlılık davranışının da annelerin ruhsal açıdan iyi olmaları ile ilişkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur.^{18,19} Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri arttıkça çocukların sosyal yetkinliklerinin arttığı, olumsuz durumlar karşısındaki kaygı ve geri çekilmelerinin ise azaldığı belirtilmektedir.²⁰ Bu bağlamda devam eden pandemi sürecinde anne-babaların koronavirüs hastalığı-2019 karşısında gösterdiği tepkilerin çocukların davranışları üzerinde de belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Son zamanlarda artış gösteren problemli internet kullanımı, pandemi dönemi ile daha da artmış olup, internet bağımlılığı görülen kişilerde depresyonun da sıklıkla görüldüğü gözlenmiştir. Öte yandan

yeni bir kavram olan psikolojik sağlamlık ise riskli durumlardaki davranışlarımızı şekillendirmektedir.

Literatürle desteklenen tüm bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma çocuklarda ortaya çıkan davranışsal bozuklukları ve bunun anneler ile olan bağlantısını anlama, önlem alma açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın amacı, ilkököl 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin problemli internet kullanımı ve depresyon düzeyleri ile annelerinin psikolojik sağlamlığı arasındaki ilişkileri niceliksel araştırma yöntemleriyle incelemektir. Araştırmanın ana hipotezi "Çocukların problemli internet kullanımı ve depresyon düzeyleri ile annelerin psikolojik sağlamlığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır." şeklindedir. Diğer hipotezler ise "Annelerin psikolojik sağlamlığı çalışma durumuna, çocuk sayısına, sosyal destek alma durumuna göre değişmektedir." şeklinde ifade edilmektedir.

Gereç ve Yöntem

Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çarpıklık değerlerindeki ± 2 aralığı normal aralık değeri olarak kabul edilmektedir.²¹⁻²⁴ Basıklık değerlerinde ise ± 7 aralığı normal aralık değeri olarak kabul edilmektedir.^{23,24} Analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Katılımcılar

Çalışmanın evrenini, İstanbul ilindeki ilkököl 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü %95 güven aralığı ve %5 hata payıyla İstanbul ilindeki 460.165, 3. ve 4. sınıf öğrencisinden 384 kişi olarak hesaplanmıştır. Gönüllülük esas alınarak 206 kız, 178 erkekten oluşan 384 öğrenci ve bu öğrencilerin anneleri örnekleme oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik verilerle ilgili bilgi almak için çocuklara ve annelere araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyodemografik bilgi formu, çocukların depresyon düzeylerini ölçmek amacıyla çocuklar için depresyon ölçeği (ÇDÖ), çocukların internet bağımlılıklarını ölçmek için aile-çocuk internet bağımlılık ölçeği (AÇİBÖ) ve annelerin psikolojik sağlamlıklarını ölçmek için kısa psikolojik sağlamlık ölçeği (KPSÖ) uygulanmıştır.

Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği: Araştırmada çocukların depresyon düzeylerini ölçmek amacıyla Kovacs²⁵ tarafından geliştirilen Öy²⁶ tarafından Türkiye'deki geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan ÇDÖ uygulanmıştır. Geniş bir uygulama yaş aralığı olan ölçek bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Çocuklardan 27 maddeden oluşan bu ölçeği son iki haftalarını göz önünde bulundurarak cevaplamaları istenmektedir. Her bir maddede üç cümle bulunur ve bu cümleler "0"dan "2"ye dek değişen değerler alır. On dokuz puan ve üstü patolojik kabul edilen bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 54'tür. Depresyon düzeyini puandaki artış belirlemektedir. "B, E, G, İ, J, L, N, O, P, Ş, Ü, V maddeleri" ters olarak puanlanmaktadır. Bu çalışmanın verilerine göre ölçek, Cronbach alfa (α) güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,783$ değeri ile güvenilir bulunmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği: Araştırmada annelerin psikolojik sağlamlıklarını ölçmek amacıyla Smith ve ark.²⁷ tarafından geliştirilen Doğan²⁸ tarafından Türkçe uyarlaması yapılan KPSÖ uygulanmıştır. Altı maddeden oluşan beşli Likert tipindeki ölçeğin tek faktörlü bir yapısı bulunmaktadır. Ölçekte tersten kodlanan “2, 4, ve 6. maddeler” çevrildikten sonra ortaya çıkan puan miktarı psikolojik sağlamlık düzeyini ortaya koymaktadır. Puan yükseldikçe psikolojik sağlamlık düzeyi de yükselmektedir. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliğini görebilmek için yapılan testte α güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,711$ değeri ile güvenilir bulunmuştur.

Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği: Young’ın⁸ internet bağımlılık testi temel alınarak oluşturulan AÇİBÖ’nün Türkçe’ye uyarlaması Eşgi² tarafından yapılmıştır. Ölçek aileler tarafından yanıtlanmaktadır. Çocuklarının internet kullanımında sağlıklı bir tutum içinde olup olmadıklarını ortaya çıkarma hedefi olan Likert tipi bu test 20 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddeye sırasıyla 0’dan 5’e kadar puanlar verilmektedir. Maddelere verilen puanlar hesaplandığında 80 ve üstü için “internet bağımlısı”, 50-79 arası puan için “sınırlı semptom gösterenler”, 49 puan ve altı için “semptom göstermeyenler” adlandırılması uygun görülmüştür. Ölçek dört faktörlü bir yapıdan meydana gelmektedir. Bu yapılar; sosyal soyutlanma, işsizlik, yoksunluk, kontrol güçlüğü faktörleridir. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliğini görebilmek için yapılan testte α güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,929$ değeri ile güvenilir bulunmuştur.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Araştırmada anneler ve çocuklar ile ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından anne ve çocuk için ayrı hazırlanan sosyodemografik bilgi formu uygulanmıştır. Çocuklar için hazırlanan sosyodemografik bilgi formunda cinsiyet, doğum yılı, sınıf bilgilerine yer verilmiştir. Anneler için hazırlanan sosyodemografik bilgi formunda ise yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, medeni hal, çocuk sayısı, sosyal desteklerini değerlendirme düzeyleri sorulmuştur.

İşlem

Veri toplamaya başlanmadan önce Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan (karar no: 169-32, tarih: 26.11.2020) onay alınmıştır. Uygulamaya katkı sağlaması öngörülen annelerden, kendileri ve çocuklarının araştırmaya katılması için bilgilendirilmiş gönüllü onam formu aracılığı ile izin alındıktan sonra, veriler Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda öğrenimlerine uzaktan eğitimle devam eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri ve anneleriyle Google formlar (<https://www.google.com/forms/about/>) üzerinden hazırlanan ölçeklerin sosyal medya ve internet platformları aracılığıyla paylaşılması ile toplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Katılımcılara uygulanan anketlerden elde edilen veriler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Yazılımı 26.0 (IBM Inc., Armonk, NY) üzerinde girişler yapılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım durumuna göre analiz yapılacak yöntemler belirlenmiştir. İkili bağımsız grup içeren sosyodemografik değişkenler bakımından çocukların depresyon, internet

bağımlılık düzeyleri ile annelerin psikolojik sağlamlıkları arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılarak karşılaştırılmıştır. Normal dağılım gösteren ikiden fazla grup içeren sosyodemografik değişkenlerin araştırma değişkenleri ile karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Problemler internet kullanımı ve depresyon düzeyleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyonu uygulanmış ve ilişkili olduğu görülen değişkenlere çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Bulgular değerlendirilirken %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirme yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların %53,6’sı kız (206 kişi), %46,4’ü (178 kişi) erkektir. Öğrencilerin %6,5’i 2010 doğumlu (25 kişi), %41,1’i (158 kişi) 2011 doğumlu, %47,4’ü (182 kişi) en sık görülen yaş grubuna sahip 2012 doğumlulardan ve son olarak %4,9’u (19 kişi) 2013 doğumlulardan oluşmaktadır. Katılımcıların %52,3’ü 3. ve %46,4’ü 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların %6,8’i (26 kişi) 25-30 yaş aralığında, %64,3’ü (247 kişi) 30-40 yaş aralığında, %28,9’u (111 kişi) 40-59 yaş aralığındadır. Eğitim durumları incelendiğinde kadınların %35,7’si (137 kişi) ilköğretim, %40,9’u (157 kişi) lise, %20,1’i (77 kişi) üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahiptir. Araştırmaya katılan kadınların %68,0’i (261 kişi) çalışmıyor olduğunu belirtirken, %32,0’si (123 kişi) çalıştığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan kadınların medeni durumlarına bakıldığında %94,3’ünün evli (362 kişi), %4,9’unun (19 kişi) ise boşanmış olduğu görülmektedir. Kadınların %16,9’unun (65 kişi) tek çocuğa, %51,3’ünün (197 kişi) iki çocuğa, %31,7’sinin (122 kişi) ise üç ve üzeri çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Ölçeklere dair betimsel istatistik verilerine bakıldığında verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir (Tablo 1).

Çalışan annelerin psikolojik sağlamlıkları ($t=3,120$; $p<0,05$) çalışmayanlara göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Çocuk sayısı bakımından annelerin psikolojik sağlamlıkları [$F(2,381)=7,722$; $p<0,05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Post-hoc Scheffe testi bulgularına göre iki çocuğa sahip annelerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ($x=21,70$), bir çocuğa ($x=19,43$) ve üç ve üzeri çocuğa sahip annelerin ($x=20,03$) psikolojik sağlamlık düzeylerinden daha yüksektir. Üç ve üzeri çocuğa sahip olan annelerin ise psikolojik sağlamlıkları, tek çocuğa olanlara göre daha yüksektir. Annelerin sosyal desteklerini değerlendirme düzeyleri bakımından psikolojik sağlamlık düzeyleri ve çocuklarının internet bağımlılık puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. ANOVA bulgularına bakıldığında sosyal destekleri bakımından annelerin psikolojik sağlamlıkları [$F(3,380)=16,647$; $p<0,05$], çocukların depresyon düzeyleri [$F(3,380)=10,881$; $p<0,05$] ve çocuklarının internet bağımlılık puanları [$F(3,380)=10,031$; $p<0,05$] arasında anlamlı bir farklılık vardır. Post-hoc Scheffe testi bulgularına göre sosyal desteklerini “hiç yok” ($x=20,61$) olarak değerlendiren kadınların, “az” olarak

değerlendirenlere ($x=17,69$) göre psikolojik sağlımlıkları daha yüksektir. Sosyal desteklerini “hiç yoktur” ($x=11,28$) olarak değerlendiren kadınların, “az” ($x=10,16$) ve “orta düzeyde” ($x=8,83$) olarak değerlendirenlere göre çocuklarının depresyon düzeyleri daha yüksektir. Sosyal desteğini “az” ($x=35,26$) ve “orta düzeyde” ($x=30,23$) olarak değerlendiren kadınların çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri “yeterli” ($x=21,93$) diyenlere göre daha yüksektir (Tablo 2).

Pearson korelasyon analizine göre çocukların depresyon düzeyleri ile annelerin psikolojik sağlımlıkları, çocukların internet bağımlılıkları ve alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu görülmektedir (Tablo 3). Psikolojik sağlamlık ve depresyon değişkenlerini kullanarak çocuklarda internet bağımlılığı değişkenini yordamak amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiş [$F(2,381)=30,865$,

$p<0,001$] ve bağımlı değişkendeki varyansın %13,5'inin (R^2 düzeltilmiş=0.135) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Annenin psikolojik sağlamlığı ($\beta=-0,29$; $p<0,01$) çocuğun internet bağımlılığını olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu doğrultuda, annenin psikolojik sağlamlık puanı 1 birim arttığında, çocuğun internet bağımlılığı 1,1 birim azalmaktadır. Depresyon ise internet bağımlılığını ($\beta=0,18$; $p<0,01$) olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu doğrultuda, çocuk depresyon puanı 1 birim arttığında, çocuk internet bağımlılığı 0,62 birim artmaktadır (Tablo 4).

Tartışma

Bu çalışmada çocukların depresyon düzeyleri ile annelerin psikolojik sağlımlıkları, çocukların internet bağımlılıkları ve alt

Tablo 1. Ölçeklere dair betimsel istatistik verileri

Ölçekler	N	Ortalama	SS	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
ÇDÖ	384	8,83	5,34	1	37	1,51	3,92
KPSÖ	384	20,78	4,85	6	30	0,091	-0,364
AÇİBÖ	384	27,28	5,23	0	96	0,843	0,270
Sosyal soyutlanma	384	6,64	4,67	0	24	1,031	0,910
İşlevsizlik	384	7,77	4,73	0	20	0,351	-0,710
Yoksunluk	384	5,45	4,29	0	19	0,823	0,019
Kontrol güçlüğü	384	7,42	6,57	0	29	1,106	0,618

ÇDÖ: Çocuklar için depresyon ölçeği, KPSÖ: Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği, AÇİBÖ: Aile-çocuk internet bağımlılığı ölçeği, SS: Standart sapma

Tablo 2. Çalışma, çocuk sayısı, sosyal destek durumuna göre annelerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin ve sosyal destek durumuna göre çocuk depresyon ve internet bağımlılığı düzeylerinin karşılaştırılması

Ölçekler	N	Ortalama	SS	t/F	SD
KPSÖ	Çalışıyorum	91	22,16	4,849	3,120*
	Çalışmıyorum	293	20,35	4,783	
KPSÖ	1 çocuk	65	19,43	4,179	7,722*
	2 çocuk	197	21,70	5,061	
	3 ve üzeri çocuk	122	20,03	4,576	
KPSÖ	Sosyal destek-hiç yok	64	20,61	4,135	16,647**
	Az	62	17,69	4,561	
	Orta	104	20,27	4,633	
	Yeterli	154	22,45	4,727	
ÇDÖ	Sosyal destek-hiç yok	64	11,28	6,703	10,881**
	Az	62	10,16	5,860	
	Orta	104	8,83	5,376	
	Yeterli	154	7,28	3,762	
AÇİBÖ	Sosyal destek-hiç yok	64	27,64	17,923	10,031**
	Az	62	35,26	20,979	
	Orta	104	30,23	18,370	
	Yeterli	154	21,93	15,172	

* $p<0,05$, ** $p<0,001$, Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği, ÇDÖ: Çocuklar için depresyon ölçeği, AÇİBÖ: Aile-çocuk internet bağımlılığı ölçeği, SD: Serbestlik derecesi

Tablo 3. Değişkenler arasındaki korelasyonlar

Değişkenler		ÇDÖ	KPSÖ	AÇİBÖ	Sosyal soyutlanma	İşsizlik	Yoksunluk	KG
ÇDÖ	r							
	p	1						
	N	384						
KPSÖ	r	-0,159*	1					
	p	0,002						
	N	384	384					
AÇİBÖ	r	0,232**	-0,326**	1				
	p	0,000	0,000					
	N	384	384	384				
Sosyal soyutlanma	r	0,216**	-0,250**	0,870**	1			
	p	0,000	0,000	0,000				
	N	384	384	384	384			
İşsizlik	r	0,227**	-0,333**	0,880**	0,730**	1		
	p	0,000	0,000	0,000	0,000			
	N	384	384	384	384	384		
Yoksunluk	r	0,195**	-0,286**	0,911**	0,723**	0,746**	1	
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
	N	384	384	384	384	384	384	
Kontrol Güçlüğü	r	0,197**	-0,295**	0,916**	0,693**	0,703**	0,812**	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	N	384	384	384	384	384	384	384

*p<0,05, **p<0,01, ÇDÖ: Çocuklar için depresyon ölçeği, KPSÖ: Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği, AÇİBÖ: Aile-çocuk internet bağımlılığı ölçeği, KG: Kontrol güçlüğü

Tablo 4. Çocuk internet bağımlılığını yordayan değişkenler-regresyon analizi

Model	B	Standart hata	β	t	p-değeri
(Sabit)	44,756	4,309		10,388	0,000
Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği	-1,108	0,180	-0,296	-6,153	0,000
Çocuk depresyon ölçeği	0,629	0,164	0,185	3,847	0,000

R²=0,139, Düzeltilmiş R²=0,135

boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yordayıcı analizler sonucunda ise, annenin psikolojik sağlamlığının çocuğun internet bağımlılığını olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı, çocukta depresyonun ise internet bağımlılığını olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Demografik Verilerle İlgili Tartışma

Bu çalışmada çalışan kadınların psikolojik sağlamlıklarının çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne-çocuk internet bağımlılığı ölçeğinin alt kategorisi olan kontrol güçlüğüne çalışan annelerin çocuklarında, çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu yönünde bir bulgu elde edilmiştir. Literatüre bakıldığında

çalışan ve çalışmayan anneleri çeşitli değişkenler bağlamında değerlendiren bir çalışmada, çalışan annelerin psikolojik sağlamlıkları ile ilişkili olabileceği düşünülen benlik saygısı, depresyon ve annelik rolündeki tatminlerinin daha iyi durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁹ Koirala ve Khadka³⁰ çalışmalarında çocuklarda görülen psikososyal sorunların yalnızca annenin çalışma durumuna bağlanmaması gerektiğini belirtmiştir. Araştırmalarda annenin çalışma durumundan ziyade çocukla geçirdiği zamanın önemi vurgulanmıştır.

Çocuk sayısı bakımından annelerin psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İki çocuğa sahip annelerin psikolojik sağlamlık düzeyleri, bir çocuğa ve üç ve üzeri çocuğa sahip annelerin psikolojik sağlamlık düzeylerinden daha yüksektir. Üç ve üzeri çocuğa sahip olan annelerin ise

psikolojik sağlamlıkları, tek çocuğu olanlara göre daha yüksektir. Kurt ve ark.³¹ da çalışmalarında bu sonuca ulaşmıştır. Çocuk sayısı artarken psikolojik sağlamlığın artmasında, bireysel psikolojik sağlık açısından kişilerin uyarı işareti veren durumları görmezden gelme eğiliminde olmasının etkisi olabileceği düşünülmektedir. Özellikle desteği olmayan ya da az olan iki-üç çocuk sahibi bireyler yaşamsal faaliyetlerin ev içerisinde kesintiye uğramaması için kendi ihtiyaçlarını arka plana atıyor olabilmektedir. Bunun yanı sıra bu kişilerde fedakarlık şemasının yüksek olabileceği de göz önünde bulundurulmalı ve gelecek araştırmalarda ele alınmalıdır.^{32,33}

Yapılan bir çalışmada çocuklar için en önemli sosyal destek kaynağının ebeveynleri olduğu, yetişkinler için ise sırasıyla eşleri, aileleri ve arkadaşları olduğu belirtilmiştir.³⁴ Başka bir çalışmada, annenin sosyal desteğinin az olmasının dolaylı da olsa çocuklardaki davranış sorunlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.³⁵ Bu çalışmada sosyal desteklerini “hiç yok” ve “az” olarak değerlendiren kadınların çocuklarının depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Literatürde sosyal destek ile depresyonun olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ifade eden çalışmalar mevcuttur.³⁶⁻³⁸

Bu çalışmada edinilen bir diğer bulgu ise sosyal desteğini “az” ve “orta düzeyde” olarak değerlendiren kadınların çocuklarının internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğudur. Literatürde, algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığının arttığını belirten çalışmalar vardır.³⁹⁻⁴¹ Başka bir çalışmada, sosyal desteğin bireylerin internet bağımlısı olmaları açısından koruyucu bir etkisi olduğu vurgulanmaktadır.⁴² Sosyal destek ile kadınların psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki incelendiğinde sosyal desteklerini “hiç yok” olarak değerlendiren kadınların, “az” olarak değerlendirenlere göre psikolojik sağlamlıkları daha yüksektir. Öte yandan, “az” olarak değerlendirenlerin “orta düzeyde” ve “yeterli” olarak değerlendirenlere; “orta düzeyde” olarak değerlendirenlerin “yeterli” olarak değerlendirenlere göre psikolojik sağlamlık düzeyleri daha düşüktür. Sosyal desteğim “hiç yok” diyenlerin psikolojik sağlamlıklarının, “az” ve “orta düzeyde” diyenlerden daha yüksek çıkması dikkat çekmektedir. Boyd⁴³, annelerin stres seviyelerindeki artışla birlikte sosyal desteğe duydukları arzunun da arttığını belirtmiştir. Literatürdeki ilgili çalışmalara bakıldığında, Afrika’da yapılan bir çalışma sosyal desteğin kadınların psikolojik iyi oluşlarını korumada çok önemli bir yeri olduğunu aktarmaktadır.⁴⁴ Bu açıdan bakıldığında sosyal desteği hiç olmayan annelerin içinde buldukları durumun ve çocuk ile ilişkisinin daha detaylı incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma Değişkenleriyle İlgili Tartışma

Young ve Rogers⁸ depresyonla problemleri internet kullanımının ilişkili olduğunu ancak bu ilişkide depresyonun mu problemleri internet kullanımına sebep olduğu, yoksa problemleri internet kullanımının mı depresyona sebep olduğunun bilinmediğini belirtmiştir. Bu çalışmada, çocukların depresyon düzeyleri arttıkça internet bağımlılığının ve alt boyutları olan sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk, kontrol gücünün arttığı ortaya konmuştur. Çocuğun örneklem grubunu ergenlerin

oluşturduğu, çeşitli yaş grupları ile yapılan çalışmalarda depresyonun internet bağımlılığı ile etkileşim içinde olduğundan bahsedilmiştir.⁴⁵⁻⁴⁸

Anne ve babaları ile kurdukları iletişim çocukların davranışlarını belirlemektedir. Literatürde ebeveynle olan iletişimin çocukların internet bağımlılıkları ile ilişkilerini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur.⁴⁹⁻⁵¹ Bu çalışmada, psikolojik sağlamlığı düşük olan anneye sahip çocukların sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk, kontrol gücünü alt boyutlarıyla birlikte internet bağımlılığı puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde doğrudan benzer konuda bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, ebeveynlerin psikolojik sağlamlığının çocukla iletişimi ve çocuğun internet kullanımı da dahil olmak üzere davranışlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. İnternet bağımlılığı, psikolojik sağlamlık ve depresyon ilişkisinin birey üzerinden değerlendirildiği çalışmalarda psikolojik sağlamlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkide depresyonun aracı değişken olduğu; psikolojik sağlamlık ve depresif belirtiler arasındaki ilişkide internet bağımlılığının aracı değişken olduğu; psikolojik sağlamlığın depresyonun internet bağımlılığı üzerindeki etkisinde aracı değişken olduğu şeklinde bu üç değişkenin ilişkili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir.^{52,53}

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Bu çalışmanın bir kısıtlılığı ve sonraki çalışmalarda göz önünde bulundurulması gereken bir öneri olarak örneklemin artırılması ve İstanbul’un her ilçesinden eşit katılımıya ulaşılmasının daha genellenebilir sonuçlar elde edilmesinde yardımcı olacağı söylenebilir. Araştırmada seçilen örneklem grubunu oluşturan ilkököl 3. ve 4. sınıfa giden çocuklarla daha fazla çalışma yapılmasının, çocukluk döneminde ortaya çıkan ve ileri yaşlarda önemli etkilerini ortaya çıkarabilen psikolojik ve davranışsal sorunları önlemede yol göstereceği düşünülmektedir. Çalışmanın annelerdeki psikolojik sağlamlık boyutunu da ele alıyor olması, çocuklarda görülen psikososyal etkileri aileden bağımsız değerlendirmenin sağlıklı olmayacağını ortaya koyması açısından önemlidir. Sonraki çalışmalarda da aile ve çocuğun birlikte değerlendirilmesi çocuklarda gelişen işlevsiz davranışları anlamayı ve çözüm yolları üretmeyi kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Literatürde anne çocuk ilişkisinin önemini vurgulayan çalışmalar mevcutken, baba ile çocuk ilişkisi özelindeki çalışmalar kısıtlıdır. Bu nedenle çocuğun internet kullanımı, psikolojik sağlığı ile babaların çocukla ilişki düzeyi, niteliği ile ilgili araştırmalar yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Yanı sıra araştırmada soru sayısının daha fazla olduğu ölçeklerin kullanılmasının sonuçlardaki geçerliliğe ve güvenilirliğe katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Ayrıca ölçeklerin örneklem grubuna yöneltildiği süreçte pandemi yaşanıyor olduğu için pandemi sonrasında aynı çalışma yapıldığında sonuçlarda oluşabilecek değişiklikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç

Çalışmada annelerin psikolojik sağlamlıklarının ve çocuklardaki depresyonun çocukların internet bağımlılığı düzeylerini

yordadığı; sosyal desteği hiç olmayan annelerin çocuklarında depresyon düzeyinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bilgiler ışığında ruh sağlığı çalışanları açısından çocuklarla internet kullanımı konusunda çalışma yönteminin önemi ortaya çıkmıştır.

İnternet bağımlılığı görülen çocuklarda depresyonun ve depresyona sebep olabilecek faktörlerin klinik açıdan değerlendirilmesi önemlidir. Bu sebeple öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının çocukların davranışlarına yönelik gözlemi ve okulda çocuklarla internet bağımlılığına yönelik yapılan çalışmalar toplumsal iyilik hali için önem teşkil etmektedir. Sosyal desteği hiç olmayan annelere sağlanabilecek destek mekanizmaları değerlendirilmelidir. Aile danışmanlığı ve psikoterapileri açısından, ailedeki yetişkin ya da yetişkinlerin sosyal destek kaynakları, psikolojik sağlamlıkları ve bu durumun ailedeki çocuk ya da çocukların davranışlarını, psikolojik sağlığını etkileme biçimlerine özellikle dikkat edilmelidir.

Etik

Etik Kurul Onayı: Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (karar no: 169-32, tarih: 26.11.2020) onay alınmıştır.

Hasta Onayı: Uygulamaya katkı sağlaması öngörülen annelerden, kendileri ve çocuklarının araştırmaya katılmaya ilişkin bilgilendirilmiş gönüllü onam formu aracılığı ile izin alınmıştır.

Yazarlık Katkıları

Konsept: H.M.B., B.N.A, Dizayn: H.M.B., B.N.A, Veri Toplama veya İşleme: H.M.B., Analiz veya Yorumlama: H.M.B., B.N.A, Literatür Arama: H.M.B., Yazan: H.M.B., B.N.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

- Orhan F, Akkoyunlu B. İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımları üzerine bir çalışma. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2004;107-116.
- Eşgi N. Aile-çocuk internet bağımlılık ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2014;22:807-839.
- Topan A, Ayyıldız-Kuzlu T, Özsvran M, Mutlu B. İlkokul öğrencilerinin bilgisayar, internet kullanımı ve bilgisayar oyunları hakkındaki düşünceleri. Çocuk Dergisi. 2020;20:20-26.
- Morahan-Martin J, Schumacher P. Incidence and correlates of pathological internet use among college students. Comput Human Behav. 2000;16:13-29.
- Caplan SE. Problematic internet use and psychological well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. Comput Human Behav. 2002;18:553-575.
- Ögel K. İnternet Bağımlılığı (1. basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 2012.
- Mustafaoğlu ÖÜR, Yasacı AGZ. Dijital teknoloji kullanımının sağlık üzerine olumsuz etkileri. In: A. Kılıç, Hİ Bülbül, eds. Dijital Okuryazarlık: Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık; 2020: 257-294.

- Young K, Rodgers C. The relationship between depression and internet addiction. Cyberpsychol Behav. 1998;1:25-28.
- Tamar M, Özbaran B. Çocuk ve ergenlerde depresyon. Klinik Psikiyatri. 2004;2:84.
- American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). (DSM-5). American Psychiatric Association. Arlington, VA, 2013.
- Turgay A, Ercan ES. Mutsuz Çocuk-Çocuklarda ve Ergenlik Döneminde Depresyon (1. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi; 2004.
- Miller JA. Çocuklarda Depresyon (1. basım). İstanbul: Özgür Yayınevi; 2002:47.
- Beck AT. Cognitive therapy of depression: A treatment manual. NY: Guilford Press; 1979.
- Bernaras E, Jaureguizar J, Garaigordobil M. Child and adolescent depression: A review of theories, evaluation instruments, prevention programs, and treatments. Front Psychol. 2019;10:543.
- Kobasa SC. Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. J Pers Soc Psychol. 1979;37:1-11.
- Greene R. Human behavior theory: A resilience orientation. In: R. Greene, ed. Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research. Washington DC: NASW Press. 2002:1-28.
- Downey G, Coyne JC. Children of depressed parents: An integrative review. Psychol Bull. 1990;108:50-76.
- Lam LT. Parental mental health and internet addiction in adolescents. Addict Behav. 2015;42:20-23.
- Ahmadi Z, Jafarizadeh M, Haghani H. Relationship between girls' internet addiction and their mothers' psychological and spiritual health. Journal of Client-Centered Nursing Care. 2018;4:155-164.
- Kındırhoğlu Z, Ekici-Yaşar F. Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları arasındaki ilişki. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2019;9:138-157.
- Byrne BM. Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming. 2nd Ed. NY: Routledge Taylor & Francis Group; 2001.
- George D, Mallery P. SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference. 10th ed. GEN, Boston, MA: Pearson Education: 2010.
- Hair JFJ, Black WC, Babin BJ, Anderson RE, Tatham RL. Multivariate data analysis. New Jersey: Prentice-Hall: 2010.
- Garson GD. Testing statistical assumptions. Asheboro, NC: Statistical Associates Publishing: 2012.
- Kovacs M. Rating scales to assess depression in school-aged children. Acta Paedopsychiatr. 1981;46:305-315.
- Öy B. Çocuklar için depresyon ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikiyatri Derg. 1991;2:132-136.
- Smith BW, Dalen J, Wiggins K, Tooley E, Christopher P, Bernard J. The brief resilience scale: assessing the ability to bounce back. Int J Behav Med. 2008;15:194-200.
- Doğan T. Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği'nin Türkçe uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. The Journal of Happiness & Well-Being. 2015;3:93-102.
- Rout UR, Cooper CL, Kerslake H. Working and non-working mothers: a comparative study. Women in Management Review. 1997;12:264-275.
- Koirala A, Khadka BR. Exploitation of Women and Children in Nepal: In The Name of Travel, Tourism and Marriage. Antyaja: Indian Journal of Women and Social Change. 2017;2:155-159.
- Kurt AS, İnce P, Arslan FT. İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin bilgisayara karşı tutumları. J Pediatr Research. 2014;1:22-27.
- Hsieh Y, Shen AC, Wei H, Feng J, Huang SC, Hwa H. Internet addiction: a closer look at multidimensional parenting practices and child mental health. Cyberpsychol Behav Soc Netw. 2018;21:768-773.

33. Shek DTL, Zhu X, Dou D. Influence of family processes on internet addiction among late adolescents in Hong Kong. *Front Psychiatry*. 2019;10:113–120.
34. Garipey G, Honkaniemi H, Quesnel-Vallee A. Social support and protection from depression: systematic review of current findings in Western countries. *Br J Psychiatry*. 2016;209:284–293.
35. Herwig JE, Wirtz M, Bengel J. Depression, partnership, social support, and parenting: Interaction of maternal factors with behavioral problems of the child. *J Affect Disord*. 2004;80:199–208.
36. Bayat M, Erdem E, Gul-Kuzucu E. Depression, anxiety, hopelessness, and social support levels of the parents of children with cancer. *J Pediatr Oncol Nurs*. 2008;25:247–253.
37. Ellis AA, Nixon RDV, Williamson P. The effects of social support and negative appraisals on acute stress symptoms and depression in children and adolescents. *Br J Clin Psychol*. 2009;48:347–361.
38. Tennant JE, Demaray MK, Coyle S, Malecki CK. The dangers of the web: Cybervictimization, depression, and social support in college students. *Comput Human Behav*. 2015;50:348–357.
39. Wu XS, Zhang ZH, Zhao F, Wang WJ, Li YF, Bi L, Qian ZZ, Lu SS, Fen F, Hu CY, Gong FF, Sun YH. Prevalence of Internet addiction and its association with social support and other related factors among adolescents in China. *J Adolesc*. 2016;52:103–111.
40. Hao L, Li S, Chiu MM, Lu MH, Lu M. Social support and internet addiction among mainland Chinese teenagers and young adults: a meta-analysis. *Comput Human Behav*. 2018;85:200–209.
41. Karaer Y, Akdemir D. Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Compr Psychiatry*. 2019;92:22–27.
42. Mo PKH, Chan VWY, Chan SW, Lau JTF. The role of social support on emotion dysregulation and Internet addiction among Chinese adolescents: A structural equation model. *Addict Behav*. 2018;82:86–93.
43. Boyd BA. Examining the relationship between stress and lack of social support in mothers of children with autism. *Focus Autism Other Dev Disabl*. 2002;17:208–215.
44. Machisa MT, Christofides N, Jewkes R. Social support factors associated with psychological resilience among women survivors of intimate partner violence in Gauteng, South Africa. *Global Health Action*. 2018;11:1491114.
45. Ha JH, Kim SY, Bae SC, Bae S, Kim H, Sim M, Lyoo IK, Cho SC. Depression and internet addiction in adolescents. *Psychopathol*. 2007;40:424–430.
46. Shaw M, Black DW. Internet Addiction. *CNS Drugs*. 2008;22:353–365.
47. Jing G, Li C, Xiaohua W, Yan L, Cheryl HK, Huan H, Zhiyong Q, Donghua T. The Relationship Between Internet Addiction and Depression Among Migrant Children and Left-Behind Children in China. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 2012;15:585–590.
48. Xinli C, Li L, Peichao Z. Internet addiction among college students in China: prevalence and psychosocial correlates. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 2016;19:567–573.
49. Zhou P, Zhang C, Liu J, Wang Z. The relationship between resilience and internet addiction: a multiple mediation model through peer relationship and depression. *Cyberpsychol, Behav Soc Netw*. 2017;20:634–639.
50. Mak KK, Jeong J, Lee HK, Lee K. Mediating effect of internet addiction on the association between resilience and depression among Korean University students: a structural equation modeling approach. *Psychiatr Inv*. 2018;15:962.
51. Choi EM, Shin JR, Bae JH, Kim MS. The relationships among depression, anxiety, impulsivity and aggression and internet addiction of college students-moderating effect of resilience. *The Journal of the Korea Contents Association*. 2014;14:329–341.
52. Dinçer D, Aydoğan D. Evlilik ilişkisinin gizil güçleri: Özgeçmiş aşk, acının dönüştürücü gücü ve fedakârlık doyumunu. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;7:65–77.
53. O'Connor LE, Rangan RK, Berry JW, Stiver DJ, Ark W, Li T. Empathy, compassionate altruism and psychological well-being in contemplative practitioners across five traditions. *Psychology*. 2015;6:989.